

Catalin Dorian Florescu

Zaira

Vertaald door Olga Groenewoud

SIGNATUUR

2010

1

De eerste duizelingwekkende reis van mijn leven was die door moeder. Toen zij me helemaal slijmerig en met een punthoofd in de armen van mijn tante zag, riep ze uit: ‘Wat een lelijk meisje!’ Tante suste haar, legde haar handen op mijn schedel en bracht hem voorzichtig in model. Ze had een gelukkige hand. Aan haar heb ik het te danken dat alle mannen die ik later leerde kennen al snel met me wilden trouwen. Misschien waren bepaalde dingen wat ongecompliceerder geweest met een eihoofd. Ik zou nu een ouwe vrijster zijn en volstrekt tevreden met mijn leven. Of niet, maar dat zou ik nooit toegeven.

Ik zou nooit een stap over de grenzen van ons landgoed hebben gezet, grootmoeder heeft dat ook nooit gedaan en tante maar één keer, toen ze in Duitsland ging studeren. Ik zou tot aan haar dood bij tante oud zijn geworden en daarna helemaal alleen zijn. Grootmoeder stierf toen ik nog klein was. Ik zou niet hier hebben gezeten, starend naar de deur aan de overkant waar ik niet aanbel.

Sinds ik deze stad heb verlaten is alles hier vervallen. Van het aangrenzende huis valt een baksteen op de motorkap van een auto, het klinkt als een schot. De chauffeur kijkt ongelovig omhoog, krabt in zijn nek en vloekt. Zo grondig heb ik in dertig jaar niet meer horen vloeken. In Washington wordt minder gevloekt, daar grijnzen ze altijd heel grondig. Maar als er in Washington een baksteen van het dak van restaurant Chez Odette, waar ik lang leiding heb gegeven, op de auto van een van de advocaten

van het Witte Huis zou zijn gevallen, dan zou ook die er betuurd bij hebben gestaan. Maar over de vloekenzegen van mijn eerste landgenoten zou hij niet hebben beschikt.

De woorden van de chauffeur woekeren voort, maar ik ben gelukkig. Ik ben thuis. Zelfs dat is een thuis, net als de vieze woorden die mijn grootmoeder had verbannen, eerst uit het landhuis, later van het hele landgoed. Ze liet de koets midden in het dorp stoppen om een van onze boeren even duchtig de mantel uit te vegen. Zo iets smerigs hoorde hij niet op klaarlichte dag te zeggen, zo iets moest hij maar aan zijn dromen overlaten. Want als je droomde, dan kneep zelfs God een oogje dicht. Als de duivel in je slaap binnensloep, kon je daar niks aan doen. Maar overdag diende ook een boer ervoor te zorgen dat hij een hele mens was en niet slechts een halve. Wij fluisterden tegen elkaar: 'Ze veegt weer in heilige opdracht.'

Toen ik haar een keer vroeg of God 's nachts niet allebei zijn ogen dichtkneep, klonk er een knal zoals van die baksteen daar-net. Eén keer kort en krachtig, een fikse oorvijg. Grootmoeders gevoel voor humor hield op waar God begon. En omdat God overal begon, stelde haar gevoel voor humor niet veel voor. Sommigen zeiden dat dat kwam omdat ze aan grootvader was verkocht. Sinds hij haar mee naar huis had genomen, zou ze geen enkele keer meer hebben gelachen.

Een paar gasten van het koffiehuis, die mij vast heel raar vinden omdat ik hier sinds een week elke dag zit – met mijn breedgerande hoed en gymschoenen, zoals alleen Amerikanen op vakantie die dragen –, zijn opgestaan en bemoeien zich ermee. Het gevloek is nu meerstemmig zoals in de opera. Ik ben een en al oor, omdat het zo mooi klinkt. Het lawaai klimt langs de gevels van de huizen omhoog en stroomt langs de huizenrij. Voetgangers vallen in, uit andere auto's steken mensen hun hoofd naar buiten, anderen doen hetzelfde uit net zulke schamele huizen als het huis dat zojuist besloten heeft uit elkaar te vallen.

Als het nog luidruchtiger wordt, doet hij misschien ook het raam open, kijkt naar beneden en herkent mij. Of hij ziet alleen een oude, excentrieke vrouw, de hoed en de punten van mijn

schoenen. Dan doet hij het raam dicht en denkt: *Een oude Amerikaanse vrouw op vakantie. Wat heeft die hier te zoeken?* Dat ze naar hém op zoek zou zijn, op dat idee zou hij niet komen.

Van boven af moet ik er merkwaardig uitzien, een grote cirkel – dat is de hoed – en twee kleine halve cirkels – dat zijn de schoenen. Washington, Robert en mijn dochter zijn ver weg, dat is goed zo. Dichtbij zijn die deur waar ik gisteren en eergisteren en elke dag vorige week naar heb zitten kijken, en hĳ.

Zulk getalenteerd getier heb ik maar zelden gehoord. Daarbij improviseren ze hier net zo goed als in het dagelijks leven. Vrouwen zetten hun boodschappentas neer, die ze hebben gevuld met wat hun krappe beurs maar toelaat. Hier leeft men schraal, maar men leeft. Schoolkinderen leren de vloeken ijverig voor later, het ontbreekt er nog maar aan dat ze die opschrijven. Iedereen staat om de auto heen en schudt het hoofd, voor je het weet vallen de bakstenen als een donderslag bij heldere hemel op ons neer.

Ze troosten de chauffeur en zeggen dat hij geluk heeft dat de deuk alleen maar in zijn auto zit en niet in zijn schedel. Ze moedigen hem aan om stappen te ondernemen tegen die lui, maar ze laten in het ongewisse tegen wie. Het is erger dan op de jaarmarkt, maar op mij werkt het rustgevend en het leidt me af van datgene wat ik al dagenlang niet doe, hoewel ik het me elke ochtend voorneem.

Ik bekijk mezelf elke dag in het hotel in de spiegel, hoewel ik liever wegkijk van dat vermoeide vlees. Ik zeg tegen mezelf: ‘Vandaag ga je erheen en bel je bij hem aan. Hij zal de deur opendoen en je zien. En dan kijken we wel verder. Je bent nooit laf geweest, dus begin daar nu ook niet mee.’ Dan ontbijt ik en ik ben tevreden omdat vandaag de dag is waarop ik zal handelen. Ik ga de straat op, maar met elke stap worden mijn knieën slapper. Zo slap dat ik het nog net red tot deze stoel hier, waarop ik tot de avond blijf zitten.

En hij komt nog steeds niet naar het raam, hij komt nog steeds niet naar beneden om die Amerikaanse eens te bekijken. En dus wacht ik hier tot in de eeuwigheid of tot er ook op mijn hoofd een baksteen valt. Alsof God mijn gedachten heeft gehoord – die

hoort hij sowieso, zoals grootmoeder zei, want hij slaapt altijd maar half – besluit hij een einde te maken aan het lawaai. Met een luide BENG valt er een tweede steen op de auto, in plaats van één deuk zijn er nu twee. De menigte valt verbluft stil, zodat de zinnen van twee geliefden te horen zijn: ‘Mijn man weet het niet.’ ‘Mijn vrouw wil het niet weten.’ Dan lopen ze verder en alleen de stilte blijft achter.

Moeder was luidruchtig bij mijn geboorte. Ze schreeuwde: ‘Verdomme, dat is mijn kind niet!’ Voor een dochter van mijn grootmoeder was dat al veel te goddeloos. ‘Je hebt toch gezien waar ik het uit heb getrokken,’ zei tante. ‘Ik heb niks gezien, zoiets wil ik niet zien.’ ‘Dan heb je het wel gevoeld.’ Dat was in 1928 en de trein reed net in dampwolken gehuld een klein provinciestation binnen.

Mijn moeder was altijd een mooie vrouw, ook toen ze nog maar af en toe mijn moeder was, een min of meer vreemde vrouw die zich een à twee keer per jaar op het landgoed liet zien. Ze was zo klein dat vader haar op de palm van zijn hand kon dragen, vertelde hij later. Ze was zo dun dat hij haar al snel door zijn trouwring kon halen. Vader overdreef soms. Overdrijven hoort net zo bij mijn eerste landgenoten als vloeken. Ze zijn op hun best als ze al vloekend overdrijven.

Vader bleef dat zeggen, ook toen moeder alleen nog maar klein was, maar niet dun meer. Moeder zat meestal naast hem en hield hem aan zijn arm vast alsof hij er na meer dan dertig jaar huwelijk nog altijd vandoor kon gaan.

Als hij weigerde en fijntjes glimlachte, kneep ze in zijn arm of gaf hem een por tegen zijn heup. ‘Zeg het alsjeblijft, ik wil het horen.’ ‘Je moeder was zo dun dat ze als de Kerstman door de schoorsteen kon kruipen.’ ‘Dat wilde ik niet horen,’ lachte ze en ze trommelde met haar vuisten op zijn rug. Vader, een rijzige cavalerieofficier wiens sabel bij moeder tot onder haar borst reikte, gaf zich gewonnen: ‘Je moeder was zo tener dat ze door mijn trouwring zou hebben gepast.’ ‘Dat is beter.’ Ik verdenk vader en moeder ervan dat ze echt van elkaar hielden.

Tante Sofia's man was er daarentegen vandoor gegaan. Sindsdien was ze alleen nog de vroedvrouw voor iedereen, ook voor mijn moeder. Wat niet niks is, want je kunt sporen nalaten, zoals die op mijn schedel. Soms druk ik met mijn vingers tegen mijn hoofdhuid en denk dat ik de plekken kan voelen waar zij mijn hoofd rond heeft gemaakt. Toen ze destijds als jonge advocate was teruggekeerd uit Duitsland en zich door haar man had laten bezwangeren, bloeide ze op. Haar man had echter alleen maar op haar gewacht omdat grootmoeder regelmatig in heilige opdracht bij hem was komen vege.

Vlak voordat Zizi, haar zoon, ter wereld kwam kon ook God de man niet meer tegenhouden. Niemand heeft hem ooit nog gezien. 's Avonds was tante naast hem in slaap gevallen, de volgende ochtend werd ze naast niemand wakker. Sindsdien zei ze niet veel meer, zonder dat ze echt verdrietig was. Ze had gewoon niks meer te zeggen.

En zo zei tante op de dag van mijn geboorte ook niks toen moeder tegen haar schreeuwde dat ze haar korset moest aansnoeren omdat ze er tijdens de treinreis goed uit wilde zien. Zo goed als dat ging voor een zwangere vrouw. Mijn tante bleef op de drempel staan, veegde haar handen aan haar schort af, liep naar moeder toe, pakte de veters, plaatste een voet tegen de muur, zoals vader dat ook altijd deed, en trok. Aan mij, die in moeder zat, werd niet gevraagd of ik daar iets op tegen had.

Moeder trok zich niks aan van de nieuwste Parijse mode, ze bleef korsetten dragen, ook toen ze zwanger was. Tante rukte en hijgde, moeder hijgde ook en beweerde: 'Wie mooi wil zijn, moet pijn lijden. Steviger!' En zo werden wij allebei ingesnoerd, moeder en ik. Maar ik besloot wraak te nemen.

De zussen waren uiteindelijk allebei uitgeput – de een van het trekken en de ander van het buik intrekken – ze keken elkaar aan en hadden niet verschillender kunnen zijn. Moeder – geliefd bij alle mannen – jong en fris, maar ronder dan anders, en tante Sofia – veel ouder – pezig, haar haar altijd naar achteren gebonden, met twee kraters in plaats van ogen en smerige nagels van het verpotten. Alleen 's nachts, later, als ze zich over me heen boog, had ze haar haar loshangen. Dan viel er een zee van haren

over me heen. Toen jaren later de communisten alles van ons afpakten, ossen, paarden, land en boeren, beweerde Zizi dat tante Sofia onze koets wel met haar haar kon trekken.

Toen mijn moeder eindelijk stevig was ingesnoerd, spoorde ze haar zus aan zich te wassen en aan te kleden. Ze wilde niet dat Miša, de koetsier, na haar vertrek alleen op het station zou achterblijven. Want hij zwaaide je altijd lang met zijn hoed na, maar vervolgens wenkte de fles hem. Daarna zouden de paarden van het ene dorp naar het andere dolen en de velden vertrappen. Miša zou vredig in de koets in slaap vallen, of anders gewoon op de plek waar hij toevallig beland was.

Wekenlang zou hij onuitstaanbaar zijn en lopen klagen dat God hem de fles in zijn hand had gedrukt en naar zijn mond had gebracht. Grootmoeder sloeg weer aan het vegen: 'Dat was God niet, dat was die andere.' Ze weigerde de naam van die andere uit te spreken.

Grootmoeder zat beneden op de twee zussen te wachten, in de grote, koele woonkamer met de Perzische tapijten, de Italiaanse meubels en de schilderijen. Daar stonden de boeken van Hugo, Balzac en vele anderen. Er was Boheems glaswerk en een Frans porseleinen servies voor twintig personen, een Engelse kist waar MAYFLOWER op stond, een koekoeksklok zonder koekoek. Op een dag had zijn uur geslagen toen moeder – een kind nog – besloot hem te bevrijden. Toen de koekoek zich het eerstvolgende uur nietsvermoedend vertoonde, rukte mijn moeder hem eruit. Niemand merkte het op, zozeer was men eraan gewend dat de koekoek over de hoofden heen de exacte tijd aangaf.

Er hing een Velázquez aan de muur die grootmoeder van haar vader had gekregen nadat ze aan grootvader was verkocht. 'Die probeert nu mijn liefde terug te kopen,' had ze gemompeld. Bedankt heeft ze hem nooit, maar het schilderij heeft ze wel opgehangen.

Grootvader Nicolae had altijd op grote voet gereisd als hij door heel Europa zijn vee en zijn waar verkocht. Hij reed in zijn eigen trein en zat in de voorste, mahoniehouten wagon zijn sigaren te roken. In de andere wagons stonden de dieren geduldig te wachten, lag de rogge hoog opgestapeld, de wijn koel opgeslagen. De

trein reed de Alpen op en de Povlakte weer af, het Zwarte Woud in en richting Frankrijk er weer uit. Grootvader streek tevreden over zijn baard en de koeien loeiden. Als hij later met een lege trein weer naar huis reed, streek hij nog heftiger over zijn baard vanwege de biljetten die zijn kluis vulden. Burgund, Bazel, Innsbruck, München, Ravenna, Bologna trokken langs het raam voorbij, de Vogezes, de Pyreneeën, Barcelona en velden vol graan en dieren, waar hij een snelle blik op wierp om te zien of ze konden concurreren met zijn graan en dieren.

Van elke plaats waar hij langer verbleef – plaatsen met vee- en korenmarkten, of waar zijn zakenpartners woonden – bracht hij iets mee. Van een van zijn eerste reizen had hij grootmoeder mee naar huis genomen. Dat was toen zijn vader hem – destijds nog een jongeman – meenam naar Catalonië. Ze reisden heel Europa door, al bij Belgrado moest zijn vader zijn geldbeurs trekken om de keizerlijke beambten gerust te stellen. De Italianen wilden de dieren een voor een tellen, dus moesten ze allemaal worden uitgeladen. De Fransen gaven hun brood en kaas van hun eigen tafel in het douanestation waar ze met opengeknoopt hemd en broek uitrustten van de hitte. Ze stopten overal waar ze water en voer voor de dieren konden vinden.

Ze kwamen vermoeid in Catalonië aan, lieten alles op het station voor de nacht bewaakt achter en reden de stad uit naar het huis van de Catalaanse vriend. Daar wasten ze zich, aten en sliepen. De volgende dag aten en sliepen ze verder, half Europa hadden ze in hun botten. Pas de derde dag merkte grootvader dat er daar iets interessants was. Iets waarvoor het de moeite waard was echt wakker te worden. Dat was grootmoeder.

Telkens wanneer hij zijn kamer verliet, zag hij haar. Soms hielp ze in de keuken, soms in de tuin, soms in de stal. Een kleine Catalaanse, springerig en donker, met ogen die van nieuwsgierigheid en mondhoeken die van het lachen nooit tot rust kwamen. Voor een boerenmeisje was ze te schoon. Voor een dienstmeisje te luidruchtig en brutaal. Toen hij eindelijk wakker was, viel hem nog meer op: de vlezige mond, de ronde schouders, de licht mollige taille, de smalle enkels. Het was allemaal precies naar zijn smaak.

Toen zijn vader en hij met de Catalanen onderhandelden, kwam het meisje bij hen zitten. ‘Die zou ik wel willen hebben,’ fluisterde grootvader zijn vader in het oor. Die had enige tijd nodig voor hij zichzelf weer in de hand had. Hij kon slecht afdingen die dag en toch streek ook hij later op de terugweg net zo vaak over zijn baard als anders. Niet vanwege de halflege kluis, maar omdat zijn zoon een goede vangst had gedaan. Dat hoofdje dat daar uit het raampje van de trein stak, was veelbelovend.

De Catalaan had glinsterende ogen gehad toen hij zijn winst had uitgeteld. Zo onhandig en verstrooid had hij zijn Roemeense vriend nog nooit meegemaakt. Zo inschikkelijk. Diens blik was steeds weer naar zijn dochter gezweefd. ’s Avonds kreeg hij de reden daarvoor te horen. ‘Mijn zoon wil met je dochter trouwen,’ verkondigde mijn overgrootvader toen ze aan de cognac zaten. ‘Ze is mijn enige kind. Dat gaat niet.’ ‘Je krijgt zoveel geld van me als je maar wilt.’ ‘Ze is pas vijftien.’ ‘Daar heb ik niks op tegen.’ ‘Ze weet niks van de wereld.’ ‘Hoogste tijd dat ze er iets over te weten komt.’ ‘Ze is heel kostbaar voor mij.’ ‘Zet haar op de weegschaal. Ik betaal je zoveel goud als ze weegt.’

Het avondeten verliep in stilzwijgen, de Catalaan nam de twee Roemenen om beurten op. Tot laat in de nacht hoorde grootvader in de aangrenzende kamer voetstappen. De volgende dag werd er gewogen.

In de trein was grootmoeder vervolgens met elke kilometer verder in elkaar gezakt. Als een vrucht die verrotte en in verval raakte. Toen ze thuis waren, zei grootvader: ‘Dit is nu je huis. Hier ben je thuis. Hier hoor je.’ Later zei hij over allerlei dingen: ‘Dit hoort hier, dit hoort daar.’ Over de Engelse kist, de koekoeksklok, de Velázquez. Maar dat was nu al lang geleden.

Grootmoeder bladerde ongeduldig door een boek totdat moeder en tante Sofia eindelijk naar beneden kwamen. Tante ging zitten, maar moeder bleef staan omdat je moest lijden als je mooi wilde zijn, zoals ze altijd zei. In het geval van mijn moeder kwam het lijden tot vlak onder de borst, het was van leer en zat vol snoertjes die aan elke kant twintig keer door oogjes moesten worden getrokken. Ze voelde steken in haar baarmoeder, maar dat

stelde nog niks voor. Een dienstmaagd ging op zoek naar Mişa.

‘Nog twee maanden,’ fluisterde grootmoeder met Catalaans accent. De zussen knikten, ze kenden grootmoeders gefluister. Als ze had geschreeuwd, hadden ze het niet duidelijker kunnen horen. ‘Je moet jezelf ontzien in de stad. Ik weet dat je amper kunt wachten op de bals. Ik kan alleen maar hopen dat je man verstandiger is, anders hebben we binnenkort een miskraam.’ De zussen knikten. ‘Je zou denken dat alleen vrouwen sterven bij het baren, maar hun mannen niet. Maar jij was er nauwelijks of jullie vader stierf,’ zei ze en ze keek moeder aan. ‘Hij viel zomaar van zijn paard, bij het omladen van de wijnvaten. Wie heeft nou ooit zo iets gehoord?’ Moeder knikte bedroefd.

Neef Zizi kwam binnen, met zijn laarzen aan, gekamd en gewassen. ‘Mişa is dronken, die brengt jullie waar dan ook heen, maar niet naar het station. Ik rij jullie wel,’ zei hij. ‘Jij rijdt niet. Jij rijdt te snel, je hitst de paarden op,’ zei tante. ‘Ik rij wel. Hoeveel paarden?’ ‘We zijn laat. Vier!’ riep moeder uit. ‘Twee,’ beval grootmoeder. ‘Een zwangere vrouw zet je niet in een koets met vier paarden.’ Grootmoeder dacht dat moeder zo veilig was, maar ze had buiten mij gerekend.

De koets reed door de platanenlaan, langs de visvijver en de boomgaard. Hij sloeg af naar de hobbelige, stenige weg die naar beneden ons dorp in liep en eindigde in de minder hobbelige hoofdstraat die het uitgestrekte landgoed verdeelde en pas bij het provinciestationnetje van Turnu Severin ophield, dat maar een keer per dag tot leven kwam: als de trein naar de hoofdstad er stopte.

Grootmoeder bleef achter op de veranda van haar witte huis in de schaduw van de drie lindes die daar al hadden gestaan toen ze bijna uitgedroogd aan de hand van grootvader hier naartoe was gebracht. Ze zouden daar ook nog staan toen ze helemaal verdroogd en met haar voeten vooruit het huis verliet. Op het erf plukten meisjes kippen, Zsuzsa, de kokkin, bracht afval naar de stal. Mişa kwam met zijn verkreukelde hoed in de hand aanlopen en klaagde dat God hem de fles in zijn hand had gedrukt. Grootmoeder vergat hem de mantel uit te vegen, ze maakte zich zorgen over haar jongste.

Op dat punt deed ik mijn intrede. Ik trapte tegen moeders buikwand, vanuit de verte hoorde ik een dof 'Au!' Er werd dof gevraagd: 'Wat is er?' en dof geantwoord: 'Ik heb pijn.' Toen volgde het doffe bevel: 'Rij langzamer, je tante heeft pijn,' en Zizi vroeg: 'Weeën?' Het effect dat ik op de wereld had beviel me wel, ik trapte nog een keer, zodat ze konden besluiten wat het was. 'Weeën,' werd er dof gezegd. 'Sneller, anders komt het kind nog in de koets ter wereld.' 'Ik zei toch dat we vier paarden nodig hadden,' hoorde ik moeder klagen.

We gingen sneller en het geschok werd heftiger. Dat beviel me niet, dus trapte ik verder. Dat beviel moeder niet, dus jammerde ze verder. Tante riep: 'Door je neus ademen!' en moeder antwoordde: 'Ik kan niet eens door mijn mond ademen. Dat korset wordt nog mijn dood.' Zizi schreeuwde: 'Hoe gaat het? Nog steeds niks?', tante antwoordde: 'Wees blij, we zijn bijna bij het station.' 'En waar in het station moet ik dan bevallen?' vroeg moeder. Even was alleen het geratel van de wielen te horen. 'In de wachtkamer!' riep Zizi vanaf de koetsiersbok.

Tot aan het station moesten ze alle drie om beurten hoesten van de dikke stofwolken die werden opgejaagd. Toen kwam alles tot stilstand, ik hield in en luisterde. Moeder en ik werden opgetild, Zizi riep: 'Maak plaats!', een andere mannelijke stem beval: 'Ontruim de wachtkamer!' Er klonk gemompel. Iemand zei tegen een vrouw: 'Til die zak aardappelen op mijn rug. We moeten plaatsmaken voor de jonge mevrouw.' Ze antwoordde: 'Dat die hoge lui niet thuis kunnen bevallen. Zelfs hier is er geen plaats voor ons.'

Een jongen vroeg aan zijn moeder waarom die dame op de grond van de wachtkamer werd gelegd. 'Omdat ze een kind krijgt.' 'Moet je daarvoor liggen?' 'Je moet liggen als je het maakt en ook als je het krijgt,' antwoordde een mannenstem en hij lachte. 'Jij bent onmogelijk, zo te praten waar de jongen bij is.' Ik hoorde de naam van de jongen: Paul. 'Paul moet toch weten dat als je van iets houdt, je het plat moet leggen.' De vrouw antwoordde iets, maar de stemmen gingen verloren in het algemene lawaai.

Een stem die ‘stationschef’ werd genoemd, maande eenieder op te schieten. Toen vroeg tante Sofia om schone doeken en iemand liep weg om die te gaan zoeken. Langzaam werd het stiller en toen water en doeken waren gebracht, bleven wij vieren alleen in de wachtkamer achter.

‘Wat doen we nu?’ vroeg tante.

‘Jij helpt me om het kind ter wereld te brengen.’

‘Ik ben toch advocate.’

‘Je hebt Zizi gekregen, dan weet je toch wel hoe.’

Ze zwegen, mijn tante dacht dat ze dood zou gaan. Moeder dacht ook dat ze dood zou gaan. Alleen Zizi wist nog niet wat er met hem zou gebeuren en hij keek verward van de een naar de ander.

‘Zizi, help me om haar op haar zij te draaien, dan doe ik het korset los.’

Moeder en ik werden omgedraaid, er sprong iets open, er bulkte iets naar buiten, ik hield me weer in van verbazing. Moeders buik werd ruim.

‘Zizi, jij gaat nu naar buiten naar de anderen.’

‘Maar moeder.’

‘Zizi!’

Ik hoorde Zizi’s leren laarzen, en omdat ik waarschijnlijk toen al van mijn neef hield en tantes bevel me niet aanstond begon ik weer te trappen.

‘Zus, nu moet je drukken zo hard je kunt.’

‘Zoals bij een verstopping?’

‘Nog harder.’

Ik draaide me om en gleed onophoudelijk met mijn hoofd vooruit naar voren. Zo begon de eerste duizelingwekkende reis van mijn leven.

Toen tante Sofia me aan mijn hoofd vastpakte en naar buiten trok, reed net de trein het station binnen. Toen ze me optilde, me aan mijn eerste publiek achter de ruiten liet zien en de machinist hoorde dat het een meisje was, trok hij één keer aan de stoomfluit. Eén keer lang en krachtig. Als ik een jongen was geweest, had hij drie keer getrokken, maar ook zo was mijn eerste optre-

den geslaagd. Toen tante me een klap gaf, maakte ik meer kabaal dan de locomotief, zei men later.

De mensen die de wachtkamer voor ons hadden verlaten, stonden nu met hun neus tegen de ruiten gedrukt. Anderen waren uit de stad aan komen hollen om die nieuwe manier van aankomen te zien, helemaal zonder rookwolken en bagage. Gezichten rood van de alcohol, rond van het vele eten, verouderd van het zondige leven. Grootmoeder had gezegd: 'Als je zondigt, verouder je twee keer zo snel omdat de zonden zich in je gezicht ingraven.'

Er waren kinderen die met hun kin op de vensterbank leunden. Er waren boeren die uitgeput hadden liggen uitrusten voordat ze naar hun dorp terugkeerden. Er waren soldaten – halve kinderen nog – die naar hun kazerne moesten en die wilden kijken hoe er daar iets uitkwam waar zij iets in moesten stoppen.

Er waren schoolkinderen die in de buurt aan het spelen waren geweest en beampten die met de hoed in de hand steeds dicht bij het raam kwamen staan. Er was voetvolk en volk dat niet eens wist waar het bij hoorde. Je kunt je nauwelijks voorstellen hoeveel nieuwsgierigheid er zich in de provincie kan verzamelen. Er was de zwetende stationschef die zijn pet in zijn nek had geschoven en zich probeerde voor te stellen wat er met hem zou gebeuren als de jongedame, die tot de rijkste families in de omgeving behoorde, in zijn wachtkamer dood zou gaan. En er was Zizi, die zulke tovenarij nog nooit had gezien.

Moeder, tante Sofia en ik werden omsingeld – gezichten boven gezichten – voor de ramen verdrong men elkaar, de groten verdrukten de kleinen, iedereen liep rood aan, net als moeder. Hun commentaar bleef voor ons verborgen, achter de ruiten gingen hun lippen open en weer dicht als bij vissen. Ze staarden allemaal naar het rozige, slijmerige ding dat vanonder de rokken van de dame was opgedoken.

Moeder nam zich voor om nooit meer haar korset in te ruilen voor een zwangerschap.

Tante nam zich voor om voorgoed vroedvrouw te blijven.

Ik nam me voor om nooit meer op te houden met krijsen.

Grootmoeder was al op de hoogte. De jonge Dumitru was naast de koets meegelopen, had naar binnen gekeken, was geschrokken en toen door de velden naar het landhuis gehold terwijl wij in een grote boog reden. Toen we voor het huis aankwamen, was ik al beroemd. De dienstmeiden, de staljongens, Mişa, Zsuzsa en Dumitru drongen luidruchtig rond de deur van de koets. Grootmoeder klapte slechts één enkele keer in haar handen, en hoe zachtjes ze ook sprak, wie bij haar heeft gewoond kende haar klappen net zo goed als haar fluisteren. Meteen was iedereen stil.

Zizi sprong van de bok, nam mij over uit de armen van tante, liep de trap naar de veranda op en presenteerde mij aan grootmoeder. Haar gezicht dook voor het mijne op en ze opende het doek waar ik in gewikkeld was. ‘Een meisje,’ mompelde ze teleurgesteld en ze trok haar gezicht terug. ‘Breng haar maar naar de salon.’ Eerst was grootmoeder naar de salon gebracht, toen de Engelse kist, de koekoeksklok, het schilderij van Velázquez en nu ook ik. Dat had je er nou van als je te grote kamers had die gevuld moesten worden.

Zizi wist niet wat hij met me aan moest, hij draaide me de ene kant op en toen de andere kant en ik kreeg een eerste indruk van mijn thuis. Ik hield niet van grootvaders smaak. Waar de trein toevallig stopte, had hij wat bijeengeraapt. Op de drempel stonden de drie vrouwen, moeder was verzwakt, tante opgewonden, alleen grootmoeder dacht al verder. Ze riep de jonge Dumitru bij zich en stuurde hem naar zijn vader, die mijn geboorte aan iedereen moest verkondigen. Zizi scheidde urenlang niet meer van me, moeder ging slapen en tante verpotten.

Grootmoeder ging even zitten en mompelde: ‘Nog een meisje, dat ontbak er nog aan. Nog zo’n lichtzinnige.’ Toen ging ze naar de keuken om de kokkin aanwijzingen te geven. Want meisje of jongen, de magen van iedereen die naar mijn eerste ontvangst kwam dienden te worden gevuld. Zizi bleef alleen met mij achter en deed wat hij meende dat er gedaan moest worden. Hij wiegde me. Ik zweeg en we keken elkaar aan.

Hij was al een man van twintig, die elke ochtend om vijf uur op zijn paard naar zijn boeren en velden ging kijken, die het varken

slachtte, jaagde, bevelen gaf als er iets te bevelen viel, en die ook goed kon wiegen. Zijn gezicht verscheen telkens weer boven het mijne, zijn stem drong zachtjes in mijn oor, zijn handen hielden me voorzichtig vast. Ik geloof dat we toen gek op elkaar zijn geworden, Zizi en ik.

Vanaf de heuvel kon je het hele landgoed overzien. Daarvandaan, waar Zizi elke ochtend stond en rivieren, bossen, vee en dorpen overzag, kwam deze keer gedempt de stem van de oude Dumitru, nadat hij eerst op de hoorn had geblazen: *Hoort, hoort, er is een meisje geboren. God is haar welgezind, want zowel de hoogedele jonge mevrouw Maria alsook haar dochter maken het goed. Nu rusten zij beiden, maar morgen kan eenieder die dat wil langskomen om moeder en dochter te zien. De familie ontvangt tussen het middaguur en vijf uur 's avonds. Tot aan het middaguur wordt er echter gewerkt. Later kunnen jullie uitrusten en proosten op het nieuwe leven.* Toen blies hij weer op zijn hoorn.

Zijn stem was heuvel op en heuvel af gerold, de boeren kwamen voor het huis staan of richtten zich op in het veld, de hand in de rug. 'Daar is een meisje geboren,' zei er eentje. 'En daarvoor zo'n circus. Toen ik geboren werd heeft mijn vader zich alleen maar bezopen. Die heeft het eerder in zijn broek gedaan dan ik.' Ze lachten, toen bukten ze zich weer. Zo stelde ik me dat later voor.

Ik ontving iedereen in een wieg die Josef, de timmerman, die nacht had gemaakt. Josef kwam uit Oostenrijk, de kokkin uit Hongarije, en als de magere Josef met Zsuzsa door de dorpsstraat wandelde, zeiden de mensen: 'Oostenrijk-Hongarije is op stap.' Zij was een berg van een vrouw die hem volledig aan het zicht onttrok als ze voor hem ging staan. Je moest er niet aan denken wat er gebeurde als zij met haar lillende, gelatineachtige lichaam op hem ging liggen. Terwijl Hongarije in werkelijkheid dus een aanhangsel was van Oostenrijk, was het hier omgekeerd.

Ze waren hier beland toen Oostenrijk-Hongarije al lang niet meer bestond. Grootvader had hen niet gekocht zoals hij grootmoeder had gekocht. Op één van zijn reizen, die hij na de dood

van zijn vader alleen ondernam, had hij in een stationsrestaurant van een piepklein Hongaars stadje bijzonder goed gegeten. Hij wilde de kokkin zien en beloofde haar een klein huisje als ze met hem meekwam. Dat maakte geen indruk op haar. Hij beloofde haar een stukje land, maar dat maakte al evenmin indruk op haar. ‘Wat wilt u dan?’ ‘Ik wil mijn Josef bij me hebben.’ Zo kwam Oostenrijk-Hongarije naar ons oude Roemeense dorp, Strehaia, waarvan ik aanvankelijk alleen *aia* kon zeggen.

De volgende dag ontving ik mijn boeren in mijn wieg. Grootmoeder stond onder aan de trap, tante stond naast haar, moeder zat goed ingepakt op een bank op de veranda. De wieg stond midden op het erf en Zizi ernaast. Als een boer te dichtbij kwam, vermaande hij hem. Als hij wankelde van de alcohol, ondersteunde hij hem. Als hij naar alcohol en derrie rook, zei hij meesmuilend: ‘Wil je soms dat dat kind doodgaat van jouw geur?’ De boeren – de hoed in de hand – legden geschenken neer voor de wieg, dingen die ze voor hun eigen kinderen in huis hadden, en dat was zelden erg veel. Als ze niks hadden kunnen vinden, volstond ook een stuk kaas, honing of koek.

’s Avonds kwamen de anderen, de beteren, en ik ontving hen in de salon. De dokter, de pastoor, het hoofd van de gendarmerie, de leraar en vele landeigenaren, vaak met vrouw en kinderen. Zsuzsa had in aller haast gekookt – Roemeens, Oostenrijks-Hongaars, Turks, Grieks –, zelfs tante was opgebleven om haar te helpen tot ze haar geklaag niet meer uithield. ‘Ze kunnen toch niet verlangen dat dat kind eruit komt en dat dan ook het eten meteen klaar is. Ik kan niet toveren. Dat moet allemaal op veel te korte termijn, veel te korte termijn. Ik krijg de helft nog niet eens klaar.’ Haar lichaam beefde, onder haar lichaam beefde de keuken en met de keuken het hele huis.

Soms huilde ze omdat ze aan Oostenrijk-Hongarije moest denken. Dan mompelde ze: ‘Het is nergens zoals thuis’, en haar tranen vielen in het deeg, in de soep, in de saus. Omdat ik in een sprookje had gelezen dat tranen in parels veranderden, heb ik mijn hele kindertijd lang in het eten naar Zsuzsa’s parels gezocht.

Als Zsuzsa dagenlang niet huilde, hielp ik een handje: ‘Oosten-

rijk-Hongarije is ver weg. Voel je je niet eenzaam hier?’ Of: ‘Het is nergens beter dan thuis, nietwaar, Zsuzsa?’ Of: ‘Jouw Josef bedriegt je met een vrouw die jonger en dunner is.’ Dat was het sterkste wapen, dan bleef er geen oog droog, noch bij haar noch bij mij, want na haar oorvijs huilden we allebei. Wonderbaarlijk ronde, doorzichtige tranen vielen in de soep en Zsuzsa had geen zout meer nodig. Daarvoor had ze haar traanvaatje. Zizi en ik vroegen altijd aan elkaar: ‘Heeft Zsuzsa de soep weer te zout gemaakt?’ en dat betekende: ‘Heeft ze weer gehuild?’

Zizi verstopte zelfs glasparels in het eten. Hoeveel ik er daarvan heb doorgeslikt weet ik niet, maar grootmoeder, tante Sofia en ik waren ongetwijfeld wandelende parelverzamelingen. Als ik er eentje in mijn mond aantrof, haalde ik hem eruit en dan straalde Zizi: ‘Dat is dus een traan van Zsuzsa.’ Ik wilde zijn plezier niet bederven en dus vond ik ook dat dat Zsuzsa’s traan was. ‘Hij is heel klein. Terwijl Zsuzsa groot en vet is,’ zei ik. ‘In hun tranen verschillen de mensen niet van elkaar. Eerder in de redenen waarom ze huilen,’ legde Zizi uit. ‘De één huilt al als hij een beetje pech heeft, de ander pas vlak voor zijn dood.’

Maar toen was Zizi al ouder, een jaar of dertig, en ik was tien of elf. Toen wisten we allebei meer van de wereld dan bij mijn geboorte. Maar zover was het nog niet. Die avond van mijn eerste optreden had iedereen alleen maar oog voor mij, en ik alleen maar voor Zizi. Zelfs Paul, de kleine zoon van de leraar die ik al vanuit moeders buik had gehoord en die ook op zijn tenen ging staan om in de wieg te kunnen kijken, telde niet mee. Hij zou later de reden worden voor nog een duizelingwekkende reis in mijn leven.

Op de derde dag verliet moeder mij. Ze zette de reis voort die ze had afgebroken, ze volgde vader als officiersbruid. Ze keek mij aan en legde een lappenpop naast me die mij de jaren daarop overal zou begeleiden. De punt van een aardappelzak, een cirkel met twee ogen en een mond, allemaal met houtskool getekend. ‘Als ik weer op bezoek kom, krijg je de mooiste poppen,’ fluisterde ze.

Zizi had de lappenpop in aller haast in elkaar geflanst, zoals

Josef in aller haast de wieg had getimmerd en Zsuzsa in aller haast had gekookt. Ook moeder had haast en ik was terloops op de wereld gekomen. De volgende keer dat ik haar zag, was ik een jaar oud.

Toen moeder het huis uit liep en Mişa, nuchter deze keer, de deur van de koets openhield, stonden grootmoeder, tante Sofia en Zizi op de veranda te wachten. Toen ze wilde instappen, riep grootmoeder:

‘En?’

‘En wat, moeder?’ vroeg ze.

‘Hoe wil je haar noemen?’

‘Wie?’

‘Het kind.’

‘Ach.’ Moeder zette haar voet weer op de grond en het werd stil.

‘Maria!’ riep Zizi.

‘Zo heet haar moeder al,’ antwoordde tante.

‘Antoinetta!’ riep hij weer.

‘Te stijf.’

Na een tijdje lichtte het gezicht van tante op.

‘Zaira!’ riep ze uit, helemaal tegen haar gewoonte in om op de achtergrond te blijven.

‘Die naam ken ik helemaal niet,’ merkte grootmoeder op.

‘Is dat wel een naam?’ vroeg moeder.

‘In Perzië wel. Toen ik in Duitsland was, heb ik in de trein een Perzische familie leren kennen en hun dochttertje heette zo. Ik heb die naam onthouden voor het geval ik ooit een meisje zou krijgen. Maar ik vind het ook best om jouw dochter zo te noemen. We hebben hier toch al de halve wereld. Zsuzsa en Josef, Bulgaren, Serviërs, zigeuners, joden, onze buurman heeft een Frans kindermisje en ze zeggen dat zijn echtgenote een Italiaanse minnaar heeft. Dus waarom niet Perzië?’

‘Zaira klinkt goed voor ons kind,’ mengde Zizi zich in het gesprek.

‘Voor mijn part mag ze Zaira heten,’ besloot moeder en ze wipte de koets in. Mişa klom op de bok en al snel hoorde je in de laan alleen nog het ratelen van de wielen, totdat ook dat wegebdde.

Ik bleef lang luisteren, totdat ik weer begon met wat ik het beste kon: krijzen.

Grootmoeder stuurde de jonge Dumitru eropuit om Mioara te gaan halen, de jonge boerin die altijd melk voor twee had omdat ze zo vruchtbaar was. Ze was heel royaal met haar volle borsten, of haar kind er nou aan zoog, haar eigen man of mannen die niet haar man waren.

Toen Mioara voor de veranda verscheen, zei grootmoeder: 'Je blijft bij ons in huis. Je moet ook ons kind voeden, maar je moet wel elke keer je borsten wassen.' Naast de keuken pakte Mioara ze uit, Zsuzsa bracht warm water en goot dat in een teiltje. 'Je hebt echt volle borsten, meid. Daar mag je wel trots op wezen, daar kan je het hele koninklijk leger mee voeden.' 'God heeft het zo gewild, niet ik,' antwoordde Mioara. Ze boog zich over het teiltje heen en zeepte zich tot haar oksels in. De twee andere vrouwen keken zwijgend toe, en toen werd ik binnengebracht.